

DIN SCRIERILE LUI MATEI EMINESCU DESPRE MIHAI EMINESCU ȘI CONTEMPORANII SĂI

IOSIF E. NAGHIU

Gheorghe Eminescu, unicul nepot al lui Mihai Eminescu a publicat în 1973 un volum *Profil eminescian*, editat la Deva de Inspectoratul școlar al județului Hunedoara, Sindicatul salariaților din învățământ și Casa județeană a corpului didactic, amintiri și date documentare despre Matei Eminescu. Personalitatea lui Matei Eminescu în lumina documentelor (p. 110—116) în care aduce o serie de lucruri noi în legătură cu viața și activitatea lui Matei Eminescu. Insistă în special asupra caracterului acestui distins ofițer și cărturar. Vom încerca să ne ocupăm de scrierile lui Matei Eminescu. A scris lucruri importante, precizând mai ales anumite date biografice discutate în vremea sa.

Gheorghe Eminescu reproduce o serie de mărturii contemporane inedite despre activitatea lui Matei Eminescu în cadrul armatei și după ce și-a dat demisia din armată. Ne dă și unele amănunte în legătură cu prima soție a lui Matei Eminescu.

Matei Eminescu s-a născut la Ipotești (județul Botoșani) în 20 noiembrie 1856, fiind cel de al zecelea copil al căminarului Gheorghe Eminovici. A studiat la Institutul Politehnic din Praga și a devenit ofițer. În 1880 s-a căsătorit cu profesoara Matilda Ilian, de care va divorța în 1892. A doua soție a fost Ana Condescu de care divorțează în 1898.

În 1889 este împotriva editării operelor lui Mihai Eminescu de către Titu Maiorescu, declarînd în 1894 că „voi urmări și sechestra oriunde se vor găsi asemenea ediții“. În 1893 înființează cu Stavri Dumitru firma Matei Eminescu și Stavri Dumitru pentru editarea tuturor operelor lui Mihai Eminescu (G. Călinescu, *Viața lui Mihai Eminescu*, București, 1966, p. 33). Despre încercările lui Matei Eminescu de a edita operele lui Mihai Eminescu a scris un studiu Gh. Teodorescu-Kirileanu. Cîteva date asupra lui Eminescu în „Convorbiri literare“, XI, 1906, p. 993—1016, 1089—1094. În 1913 Matei Eminescu era maior și președinte al delegației județene de Mehedinți și președintele baroului. În 1923 trăia la Turnu Severin (str. General Magheru 8) și era căsătorit cu Silvia Maieru, originară din Năsăud, înrudită cu familia Pălăgieșu. De la Turnu Severin se mută la Bistrița, unde moare la 12 decembrie 1929.

Matei Eminescu are meritul de a fi scris unele lucruri despre genialul său frate. Un articol de popularizare scris de Matei Eminescu este „Noua biografie a lui Eminescu”, în „Foaia populară”, 1901, nr. 9, p. 13—14.

În 1889 cu prilejul morții lui Mihai Eminescu, redacția „Fântâna Blanduziei” din București s-a adresat lui Matei Eminescu și i-a cerut câteva amintiri despre genialul său frate. Deși în general lui Matei Eminescu nu-i plăcea să scrie amintiri, de data aceasta a cedat în fața insistențelor și a scris articolul „Mihai Eminescu” în numărul 28. Cu acest articol începe activitatea publicistică a lui Matei Eminescu. Devenind din ce în ce mai mare interesul publicului cititor pentru viața lui Mihai Eminescu, scriindu-se foarte multe amintiri despre marele poet, a fost oarecum atras și Matei Eminescu să scrie. În mulțimea paginilor de amintiri și de date biografice despre Mihai Eminescu, de multe ori apar și unele lucruri ce nu aduc prea multă lumină. Dumitru Popovici spunea la un curs că în eminescologie se scriu și multe lucruri care mai mult încurcă decât lămuresc.

Matei Eminescu avea o situație specială. Era unicul frate care a supraviețuit mult lui Mihai Eminescu. Toți cercetătorii îl căutau, îi cereau informații. În general nu prea voia să spună multe lucruri, dar dacă insistențele erau prea mari, în unele cazuri ceda în fața celor ce cereau informații.

În 1895 a publicat o broșură cu câteva poezii de Mihai Eminescu.

Mihai Eminescu

Pezii

Cartea Didactică

aprobată de Onor Ministerul Instrucțiunii Publice și cultelor pentru uzul școalelor.

Editori

S. Dumitru și Matei Eminescu

București

Lito-Tipografia Codreanu și Săvoi, Calea Rahovei nr. 3

1895

(format mic, 78 p.)

N. Petrașcu scrie o prefață intitulată Eminescu.

„Mihai Eminescu s-a născut la Botoșani în ziua de 15 ianuarie 1850. El cobora dintr-o familie modestă de agricultori și era al patrulea fiu la părinți. Studiile începătoare le-a făcut la Cernăuți și la Viena. Mai târziu a urmat ca auditoriu la Berlin, filosofia și literale. În țară fu revizor școlar, bibliotecar al statului și redactor al ziarului „Timpul”, mai mulți ani. Lovit de timpuriu de o boală crudă Eminescu moare înainte de a atinge vârsta de 40 de ani, în ziua de 15 iunie 1889, într-un spital de alienați. În scurtă sa viață, el a lăsat un nume neșters cu poeziile sale, scrise cu un talent rar și multă măiestrie. În toată lucrarea sa poetică — un volum cuprinzând poezia lirică și poeziile satirice. Eminescu înseamnă cugetările, simțirile înduioșate sau înșelate, ce le-a încercat inima lui, în mijlocul unei lumi și a unei vieți pe cât de plină de aspirări nețăr-

murite pe atât de departe, după dînsul. Om de gîndire profundă, el a fost poet în înţelesul clasic ridicînd cugetările şi simţirile sale la o adevărată filosofie.

Făcîndu-şi despre poezie o idee înaltă, Eminescu făuri îndelung vestmintul cu care o îmbracă, fu un artist. Eminescu, versul său considerat mai cu seamă în bucăţile de mai pe urmă, unde talentul lui şi-a atins culmea, e ales şi plin, limba precisă şi muzicală, dînd poeziei o seriozitate şi o voluptate necunoscută pînă la el în literatura noastră.

Adăpat la izvoarele veşniciei vii ale poeziei populare româneşti, stăpîn pe clasicism şi pe ideile moderne, idei asimilate într-un chip minunat de ageră şi studioasă sa inteligenţă, Eminescu urmează pe Alecsandri cu mai multă putere şi cu mai largi vederi. Aceste însuşiri fac ca poezia sa oarecum înainte-mergătoare timpului pare a fi fost smulsă din gustul viitorului. La început apreciat numai de un număr restrîns de oameni, astăzi e cel mai citit poet naţional. Prin dînsul poezia română s-a înălţat, atingînd frumuseţi nouă şi nepieritoare. N. Petraşcu a scris această introducere pentru elevi în mod didactic. Cei doi editori S. Dumitru şi Matei Eminescu au dat o ediţie şcolară. Au ales poezii din Mihai Eminescu şi mi se pare că este foarte greu să alegi cele mai frumoase poezii de Eminescu. Toate sînt capodopere. Cum să alegi unele sau altele? Cei doi editori au ales poeziile pe care le-au considerat mai necesare pentru elevi. Din cele cinci Scrisori au ales numai Scrisoarea treia. Broşura începe cu poezia Revedere (în formă populară). Urmează Glosă, Mai am un singur dor, Altă variantă, Se bate miezul nopţii, La steaua, Sonet, Cu miine zilele-iadaugi, Ce te legeni codrule, Scrisoarea a treia, Melancolie, La mijloc de codru des, Somnoroase păsărele, Sonet, Egiptul, Ce-ţi doresc eu ţie dulce Românie, Epigonii, Rugăciune, La Bucovina, Speranţă, Singurătate, Criticilor mei, Peste vîrfuri. Broşura se încheie cu poezia Stelele-n cer. De ce o fi lipsind Luceafărul? Oare s-au gîndit cei doi editori să dea elevilor numai poezii mai scurte? E greu de înţeles. Matei Eminescu a făcut foarte bine că a adunat într-o broşură un număr oarecare de poezii de Mihai Eminescu. În 1895 această broşură aprobată de Ministerul învăţămîntului s-a putut răspîndi mai ales în rîndurile elevilor. Un exemplar a costat 50 de bani. Portretul lui Mihai Eminescu de la începutul acestei broşuri este relativ reuşit. Cei doi editori n-au reuşit în 1895 să ne dea o ediţie prea bună a poeziilor lui Mihai Eminescu, dar prin broşura lor au contribuit la răspîndirea unor creaţii eminesciene mai ales în rîndurile elevilor şi deci au oferit cititorilor de la sfîrşitul secolului al XIX-lea creaţii eminesciene, chiar dacă nu le-au oferit pe toate. În 1909 a apărut :

Comitetul Comemorării Galaţi

Omagiu lui Mihai Eminescu

Cu prilejul a 20 de ani de la moartea sa 15 ianuarie 1850—16 iunie 1889
16 iunie 1909

Bucureşti

Atelierele grafice Socec et C Societatea anonimă

1909

www.cimec.ro

Volumul are 214 pagini. A fost publicat sub îngrijirea lui Corneliu Botez, care în dorința sa de a aduce date inedite s-a adresat la mulți contemporani despre care presupunea că vor publica unele lucruri noi. S-a adresat căpitanului Matei Eminescu și a reușit să obțină multe informații inedite. De multe ori s-au adresat diverși publiciști lui Matei Eminescu cerind informații despre Mihai Eminescu, dar n-au obținut. Corneliu Botez a reușit să convingă pe Matei Eminescu să scrie amintiri pe care le-a publicat în volumul omagial sub titlul Memorii asupra familiei Eminescu (Comunicare făcută d-lui Corneliu Botez) (p. 146—153). Iată textul acestei scrisori foarte lungi :

Scumpe amice,

Ca urmare a cărții poștale anterioară aceste scrisori,, iată deslușirile ce le pot da : Am fost zece frați și surori.

1. Șerban a studiat medicina la Viena și la Erlangen în Bavaria. În Viena ca student în ultimul an, ținea de casa unui medic renumit pe atunci, anume Opolzer. A murit de oțică în Berlin unde se dusesese să se caute în 1874.

2. Nicu a studiat dreptul, caracter blind, trăi pe lângă tata, foarte bolnăvicios. S-a împușcat în Ipotești, curînd după moartea tatei din cauză de boală.

3. Iorgu, semăna la față cu mama. Era nalt, brun, a fost trimis la Berlin ca sublocotenent detașat cu serviciul la o companie de infanterie. Dintr-o căzătură de pe cal. O manevră în Brandenburg a zăcut doi ani și i s-a tras moartea. A murit în 1873.

4. Ilie. Studia medicina în școala lui Davilla, semăna cu tata blond cu ochi albaștri. A murit în 1862 sau 1863 de tifos prin molipsire de la bolnavi.

5. Marghioala a murit în vîrstă de 7 ani, înainte de a mă naște eu.

6. Mihai (poetul)

7. Aglaia căsătorită la 1870 cu I. Droglî profesor de pedagogie la Cernăuți a avut doi băieți. Droglî murind s-a recăsătorit tot cu un ofițer austriac Von Gareiss. Cu acesta n-a avut copii. A murit acum trei ani.

8. Harieta (Hanrieta) a ologit la vîrsta de cinci ani și nu s-a mai îndreptat, a murit la 1890 de pneumonie.

9. Matei. Ne știm. Sînt stabilit definitiv la Severin, căpitan în retragere și pensionar.

Vasile a murit de 1/2 ani venea după mine, abia îmi aduc aminte de el. Deci au fost zece.

Tata era de loc din Călinești din Bucovina, sat lângă Suceava. A învățat carte în Suceava, 3 clase, la un anume dascăluț Ioniță. Un baron Mustață din Cernăuți (necăsătorit) luînd Dumbrăvenii în arendă de la Balș (tata lui Constantin și bunul lui Muți, care a murit nebun) a adus și pe tata scriitor și după exprimarea arendării, Mustață s-a stabilit în Botoșani (biserica Vovidenia e zidită de el, în mijlocul ei e și îngropat) iar tata a rămas la Balș, care murind și el, sub fiul său Constantin, poreclit tăbîltoi (Constantin Balș, Dumbrăvanu Tăbîltoi) fiindcă era scurt și gras) a ajuns administratorul Dumbrăvenilor. Acest Balș mai avea în Basarabia

un frate, care avea acolo moșiile Cahulul sau Frumoasa, Tomaiul și Mengirul. Acesta murise de holeră încă neînsurat, a fost moștenit tot de Constantin. Bălușeștii erau două neamuri, care nu se rubideau în ei ; Balș Dumbrăveanu a cărui familie s-a stins și Balș Frideric Lungu (semăna cu Frideric cel Mare și era om înalt) originari din Dărăbani și din tulpina căruia sînt toți Bălușeștii de azi. Din personalul lui Balș (dacă te interesează) făcea parte : intendent general avocat și consilier intim (Hoffrath) era Constantin Hurmuzachi, cunoscutul om politic (fratele visternicului Dolach care avea 2 000 lei leafă pe an. Enacovici, tata visternicului din Botoșani, a lui Alecu, senator sau deputat actualmente : era șeful gardei. Tatăl lui Soretcanu fost magistrul nu știu pe la ce Curte, era frizer și bărbier. Tatăl locotenentului Hackman era stihalmaistru (șeful grajdurilor) Sotir Zamfiropol, fecior în casă : Karl Hein era șeful valniței. Doctor de casă era Halztreger, străbunul colegului D-sale Alexandru Frank, tot prezident prin Moldova. Mama tatei lui Alexandru Frank era fata D-rului Holztreger soră cu mama doctorului Hynek din Botoșani. Tatăl meu era administrator pe Dumbrăveni, avea întreținerea și 250 de galbeni leafă pe an. Încolo sute de slujitori mai mici.

Cîteși patru moșiile lui Balș, Dumbrăvenii, Cahulul, Tonaiul și Mongirul aveau o suprafață de 68.000 fălci, 200.000 de pogoane sau 100.000 de hectare. Balș în titlurile sale, adăuga totdeauna și proprietar a 68.000 de fălci. Balș avea mare slăbiciune de cai, ca și Alexandru Marghiloman avea rasă curat arabă. A murit relativ om tînăr, de dalac (cărbune) făcut la ceafă și prin molipsire de cai. Luase de soție pe o artistă de la teatrul imperial din Viena, cu care a avut un singur copil pe Muțu, care a murit nebun în Dumbrăveni, la o vîrstă înaintată peste 60 de ani. Tata avea ochi albaștri, caracter foarte violent dar în schimb foarte bun la suflet. Avea o putere herculeană și vorbea bine rutenește și rusește.

Mai avea o memorie uimitoare. Numai în contact cu Balș Hurmuzaki învățase nemțește și binișor franțuzește. Cunoștea aproape toată Moldova. De-l întrebai cine-i cutare sau, a cui fată este mamă-sa, etc. Scria nu caligrafic dar foarte lizibil și stilul era scurt și concis, caracter ferm, nelingușitor, rezolva imediat cestiunea și de aceia îl iubea Balș. Avea o mare aversiune contra grecilor, nu știu, din propria lui convingere, sau fiindcă Balș nu-i putea suferi pe greci.

Mama era a patra fată a stolnicului Vasile Iurașcu din satul Joldești și a Paraschivei, născută Donțu. Acest Donțu era un muscal dacă nu cumva cazac. Numele lui adevărat era Alexa Potlof fugit nu știu pentru ce caz politic din Rusia și pripășit pe malul Siretului, nu departe de Sarafinești, unde deghizat în haină de țaran, se ocupă cu prisaca (stupină) și venise cu bani mulți din Rusia. Vorbea bine franțuzește, nemțește, polonește, dar nu se da pe față, trăia incognito. Și-a luat ca menajeră pe lingă el, pe o fată de Sarafinești nume Catrina, fiica unui țaran Ion Brehuescu, cu care trăind în concubinaj a făcut pe bunică-mea. Mai tîrziu Catrina, deși mult mai tînără decît Donțu, a murit de holeră, înaintea lui venind Vasile Iurașcu arendaș acolo, s-a amoretzat de fata Donțului, Paraschiva și a luat-o în căsătorie. L-a umplut Donțu de bani. Ca zestre a mai luat Iurașcu încă două moșii în arendă. Venind muscalii la 1828 și în drumul lor tre-

cind o divizie, brigadă sau regiment pe la Sarafinești și poposind acolo, ofițerimea arogantă a intrat în curteși în case, în cisme și plini de praf fără să întrebe, fără nimic. La vederea lor copii — mama care era numai de vreo 6 ani, maica Febronia, Olimpiada, o altă soră Săftica, au început să țipe și s-au ascuns sub paturi. Iurașcu era pe moșie, iar bunică-mea în dosul caselor, la o bucătărie. A venit atunci la ea o servitoare Maria, țigancă roabă, „sări cucoană, că au năvălit muscalii și speriet copiii“. Paraschiva era o femeie voluminoasă, naltă și groasă, cu sînge rece, nu dădea niciodată lucrului o importanță mai mare decît o avea : s-a dus liniștită sus, iar muscalii au întîmpinat-o arogant. Atunci a început dînsa a le vorbi rusește. A ! harașo ! au răspuns muscalii și s-au descoperit și care de care era mai delicat în vorbă. Curînd veni și Jurașcu de la cîmp și le-a întins mîna. Cu aceste trupe era și un general de intendență care le însoțea pentru aprovizionare și care se numea Jeltuhin (mama îl pronunța cu accentul pe u, nu pe i) și ce vor fi vorbit eu rusește cu bunică-mea nu știu căci pe combatanți i-a îmbătat Iurașcu Krupp și au adormit morți, numai Jeltuhin a rămas treaz și după ce toți s-au liniștit a trimis trăsura și a adus pe Donțu, care, cînd s-a întîlnit cu Jeltuhin s-au îmbrățișat și s-au sărutat și la amîndoi li s-au umezit ochii cu lacrimi, după care s-au închis amîndoi tainic într-o cameră și-au vorbit, pînă la ziuă. Ce legături va fi fost între ei, nici mama nu știa să ne spună. După tractatul de la Adrianopoli muscalii, la întoarcere, strecurîndu-se tot pe la noi, a venit Jeltuhin iar pe la Sarafinești cu daruri. Donțului i-a adus patru valuri de pînză de borangic, lui Iurașcu, care era vînaș pasionat, o pușcă cu două țevi de Damasc. Paraschivei o alisidă de aur care ajunsese la mama și la rîndul ei a dat-o Aglaiei în zestre. Spunea mama, că Donțu purta barbă și plete și era alb ca iarna de bătrîn și că ședea vara la umbra unui plop pe malul Siretului numai în cămașă de borangic de la Jeltuhin. Locul unde a fost stupina lui se numește și azi „Vadul Donțului“. Paraschiva Jurașcu a murit într-un accident, luînd caii vînt au răsturnat trăsura și ea în cădere, lovindu-se cu tîmpla dreaptă de o rădăcină, a murit pe loc. Iurașcu era om mărunț, dar bine legat, cam naiv, cam prost cum se zice. Iurășeștii erau de loc din Hotin și au trecut Prutul doi frați din care unul s-a stabilit în țara de sus și altul în țara de jos. Tatăl unui Jurascu a fost membru la Curtea din Galați, mort subit acum vreo 15—20 de ani, era văr primar cu mama. Mama era femeie mărunță robustă, brună-albă, la față îi semăna Iorgu perfect și puțin Mihai, în adevăr foarte evlavioasă și harnică. Nu sta, cum nu stă apa care curge. Sarcastică ca și tata, dacă nu cumva de la el s-a învățat, sau el de la ea. Avea pretenții de nobleță față de tata, zicînd că Jurascăștii, străbunii ei, au fost boieri de I-a ordine. Tata n-o contrazicea, decît îi obiecta că la drept vorbind mai nobil a fost Donțu decît Jurascăștii. Numele ei adevărat era Rareșa Raluca era un fel de dezmerdătură. Foarte greu prindea ură pe cineva, dar odată prinsă, prinsă era. Cînd ținea la om sau femeie, ținea dar și cînd îi ura, urii erau pentru veșnicie.

Din viața tatei îți voi spune două împrejurări, una de care rîdea Mihai cu mare poftă și alta cam drastică. Să le luăm pe rînd. Pe cînd tata era la Balș acesta mijlocește și i se dă boieria de Sulger. După moartea

lui Balș tata intervine pentru avansare și Mihai Vodă Sturza, printr-un decret din luna mai 1841 îl face căminar. Obiceiul era că după boierie, cel boierit să ceară audiență la domn și să-i mulțumească. Așa a făcut și tata. „Ei ce-i ? au fost vorbele care l-a întâmpinat Mihai Sturza. Să trăiești Măria Ta, am venit să mulțumesc pentru boierie, răspunse tata. Prin ce cârciumi te-oi tăvăli de-acu înainte îl întreabă Sturza. Și atât a fost audiența. Și nu era tata bețiv, nici nu putea să bea mult, căci se îmbolnăvea, cum am fost toți, afară de Mihai. Se vede că au fost unii care după cei-a boierit, se tăvăleau prin cârciumi și necinsteau boieria și vorbele lui Mihai Sturza erau un fel de morală. Când ne-a istorisit s-a pus Mihai pe un ris de nu-l mai puteau opri. Trecind la a doua, cea drastică, afacerea se petrece astfel. În Botoșani era un grec romanizat Costache Caraieni, fusese și făclier (luminărar) împreună cu tatăl generalului Pillat, grec și acesta,, mai pe urmă și băcan și precum pe atunci religia era la mare vază și luminările de ceară foarte căutate, făcuse Costache Caraieni parale bune și întrerupsese negoțul. Avea patru fete : Pe cea mai mare a măritat-o după Capșa, mama fraților Capșa din Botoșani. Pe cea de a doua Zoica după un grec moșier, Macri Apostol, iar când a venit rîndul celei de a treia, Valerica, s-a prezentat ca pretendent, prin intervenția lui Ioan Frank, tatăl preșidentului Alexandru Frank. Intervenirea tatei era justificată, căci mama lui Ioan Frank era fata doctorului Hollztreger, doctorul de casă a lui Balș. Mergînd deci tata în peșit la Caraieni acesta i-a răspuns că-i dă fata lui Frank, îi dă și bani să deschidă farmacie, dar cu condiția ca să treacă de la catolicism la ortodoxism. Deci trebuia Frank să se boteze a doua oară și naș prin forța lucrului tata. Cum pe atunci starea civilă era la popă, tata a trecut peste protoierie și s-a dus de-a dreptul la un vlădică, pe nume Chesarie Răsmeriță (fost el locțiitor de mitropolit al Molodovei). Acesta îi spune că pentru ca să aprobe botezarea să-i dea tata 100 de galbeni. Ferm cum era tata, i-a răspuns cu indignare, că nu dă nici un ban și pe Frank tot are să-l boteze. Zis și făcut. A luat pe Frank în trăsură, l-a dus la Ipotești și acolo a pus pe popa bisericii, anume Popa Vasile și a botezat pe Frank. S-a dus pe urmă la Caraieni și s-a făcut nunta. Biserica din Ipotești era proprietatea mamei, o cumpărase mama cu 250 galbeni de la un anume Murguleț. Dar pe urmă face vlădica jalbă la domnie, ridică pe Popa Vasile în fiare și-l duce la protoierie, iar contra tatei iese decret să-l ducă trei luni la mănăstirea de călugări Vorona, drept pedeapsă. L-a ridicat și l-a dus și numai prin intervenția ambasadei rusești s-a revocat decretul, după ce a stat vreo 6 săptămîni acolo. L-a trimis la mănăstire pentru că boierii nu se închideau în aresturi. Dar și recunoscător a fos Frank pînă la moarte tata n-a avut un prieten mai intim ca pe Frank. Ambasada rusească a intervenit pentru că Balș, ca proprietar în Basarabia avea titluri de noblețe rusești ; Solvelnic și Cavaler Sovetnic, deci „Consilier“, „Goffrat“ cum zic nemții. Și la consulatul rusesc intervenise Bălușoia, deși Balș murise.

Exterior și caracter.

Șerban, oacheș ca un țigan, constituție debilă, statură mai sus de mijlocie-vindicativ.

Nicu. Șaten, ochi căprui, maladiv, bun la suflet, statură mai jos de mijlocie.

Iorgu. Nalt, păr, mustață negre, ochi căprui, pielea albă, sobru, când ridea se schimba vremea.

Ilie. Blond, nalt, vesel, ochi albaștri, mare talent la desen.

Aglai. Șatenă, înaltă, ochi căprui.

Harieta. Șatenă, roșcată, ochi căprui, înaltă.

Bine cu mama semăna Iorgu și ceva Mihai. Cu tata numai Ilie. Cei-lalți, un fel de amestecătură și de la mama și de la tata.

Matei Eminescu a scris o serie importantă de lucruri. Corneliu Botez publică în același volum studiul *Viața poetului Mihai Eminescu* (Date biografice inedite, p. 29—73), în care spune că Matei Eminescu ar fi declarat unui redactor de la „Fintina Blanduziei” că Gheorghe Eminovici ar fi nepot de fiu al unui ofițer de cavalerie din oastea lui Carol al XII-lea regele Suediei și că acel ofițer după ce a scăpat din bătălia de la Poltava s-ar fi stabilit la Suceava. (. 3132). Corneliu Botez scrie în articolul *Busturile poetului Eminescu* (p. 118—119) că bustul lui Mihai Eminescu de la Botoșani a fost făcut prin dărnicia lui Pake Protopopescu, fost primar al Capitalei.

Cornelilu Botez scrie în volumul omagial de la Galați, din 1909 și articolul *Fete călugărești în familia lui Eminescu* (p. 206—208). Se vorbește despre maica Olimpiada Jurascu, soră cu mama poetului,, apoi „Soții Jurascu au avut, cum ne informează căpitanul Eminescu, trei băieți Iorgu, Calinic și Iachift, acești doi din urmă călugări și șase fete : Fevronia, Olimpiada, Safta, Sofia care a murit de tinăără, Marghioala și Raluca, toate trei azi decedate. Cele dintii trei au fost călugărițe la mănăstirea Agapia, județul Botoșani. Sofia a lăsat o fiică, Xenia, care și dinsa e călugăriță la Agafton. Maica Fevronia, la bătrînețe s-a făcut schivnică și a luat numele de Sofia” (p. 206). Când vorbește despre călugărul Jachift Jurascu, precizează că a murit cam pe la 1890, iar în notă se spune că „după datele procurate de căpitanul M. Eminescu (p. 208) Corneliu Botez mai folosește comunicările lui Matei Eminescu și în articolul „Icoane, cugetări și fapte din viața lui Eminescu” (p. 189—199 unde în primul paragraf vorbește despre Eminescu ca exterior și caracter. Descrierea o începe astfel : „Eminescu era de statură mijlocie, vînjos, fața brună-albă, cu ochi căprui închiși, cu părul negru ca corbul, piciorul și mîinile mici ca și ale mamei sale, dinții regulați de culoare gălbuie, când ridea, ridea cu mare poftă, ris sincer... Mergea totdeauna privind în pămînt, cu capul puțin aplecat în jos și mai totdeauna gînditor. Îi plăcea singurătatea. Cînta frumos din gură ca și mama sa și sora sa Henrieta...” (p. 189). Informațiile lui Matei Eminescu despre fratele său le considerăm veridice. Sîntem convinși că n-a avut nimic nici un motiv să-l prezinte altfel pe poet decît așa cum a fost. La p. 205 citim „Portretul lui G. Eminovici tatăl poetului din 1866—1877 și al lui Iorgu, fratele lui din 1870 ni le-a procurat căpitanul Eminescu”.

Uneori a acceptat totuși Matei Eminescu să dea concurs celor care scriau despre Mihai Eminescu.

În 1924 Matei Eminescu publică *Noi informații despre familia Eminescu*, în „Junimea literară”, XIII, 1924, p. 4—8.

Ce l-a determinat pe Matei Eminescu să mai scrie unele lucruri? Era la Turnu Severin și a primit de la Leca Morariu, fost profesor de istorie a literaturii române moderne, care a publicat în coloanele revistei „Junimea literară” o mulțime de contribuții mărunte dar documentare despre Mihai Eminescu și în general despre familia marelui poet.

Matei Eminescu a fost nemulțumit de câteva informații despre familia Eminescu publicate de Leca Morariu și i-a scris o serie de lucruri importante, pe care acesta le-a publicat în „Junimea literară”, XIII, 1924, p. 4—8.

Turnu Severin 2 octombrie 1923

Stimate Domnule Morariu,

Mulțumindu-vă pentru atenția ce mi-ați dat-o, ți-u să Vă dau câteva explicații, cari vă vor servi poate cu altă ocazie:-

1. În volumul publicat de Cornelii Botez s-au strecurat multe greșeli mai întâi din cauza grabei cu care distinsul magistrat îmi dădea zor (scrisoare după scrisoare) și aceasta tocmai într-un timp cînd eram foarte ocupat cu facerea planului topografic a unui domeniu pe care-l măsurasem. Apoi din cauza unor informații pe care Botez le culesese de pe la oameni de rea credință, ca bunăoară cele relatate de moș Costache Crețu, care niciodată n-a fost în serviciul tatei, cum se dă, și care nici nu era măcar locuitor pe moșia tatălui meu, ci pe cureaua unui armean Ciofu, care se hotărea doar spre apus cu moșia tatei. Acest Crețu e cel care l-a umplut pe Botez de minciuni, căci șerpîi îi luăm îi luăm mîni Ilie, nu Mihai și tot Ilie, nu Mihai, și tot Ilie era acela care prevestea schimbarea timpului, etc. Pe lîngă acest bătrîn șarlatan și mincinos a mai venit cu povești și o domnișoară Tăutu.

2. În fascicula ce-mi trimiți, sînt iarăși câteva greșeli. Că Droqli a murit la 1871, că e înmormînat la Ipotești că bieții Aglaiei erau gemeni, că Nicu s-a împușcat din cauză că-l certa tata. Adevărul este acesta Droqli a murit în urma tatei cu cîțiva ani și nu-i înmormîntat la Ipotești. Băieții Aglaiei nu sînt gemeni, e diferență de vreo 3 ani între ei. Nicu s-a sinucis după moartea tatei, care s-a întîmplat exact în noaptea Sfîntului Ion 7 spre 8 ianuarie st. vechi an 1884, a murit aproape subit. Finul său Ioan Frank care a venit la înmormîntare mi-a spus că după toate probabilitățile a murit de paralizie pulmonară.

3. Mama năștea în cele din urmă cam la intervale de doi ani. Între mine și Mihai veniau cele două surori, întâi Aglaia și apoi Harieta, deci Aglaia trebuie să fi născut în an 1852 și Harieta în 1854. Zic la intervale de doi ani pentru că îmi amintesc de ultimul copil Vasile, cum îl legăna o babă din Ipotești căreia îi zicea satul „baba Prodăneasa”. Acuma cum că aș mai fi avut o soră Ruxandra, se vede că trebuie s-o fi avut întrucît există actele stării civile, eu însă n-am auzit niciodată pomenindu-se de ea în casa părintească. Frate-meu Ilie care a murit de tifos la București nu putea fi medic la vîrsta de 17—18 ani.

După unele informații în legătură cu părinții poetului și alte amănunte încheie scrisoarea, dar mai adaugă „Tot minciună de a lui Crețu este și afirmarea lui Botez că cei doi tei din grădina caselor de la Ipo-tești, erau răsađiți de Mihai ! Tata i-a sădit“.

E bine că Leca Morariu a publicat scrisoarea lui Matei Eminescu, dar nu trebuia să adauge note în care să-l combată.

Dintre articolele despre Matei Eminescu amintesc Leca Morariu *Matei Eminescu (1856—1929) ostaș în Războiul nostru pentru independență*, în „Mihai Eminescu“, 1931, p. 122—123.

Sotia lui Matei Eminescu se înrudea cu familia harnicilor plugari Pălăgieșu, care locuiau pe strada Vasile Nașcu din Năsăud (stradă ce se numea în grai local Ulița din dos). Eram copil în acel cartier patriarhal al Năsăudului. De cîte ori venea doamna Matei Eminescu în familia Pălăgieșu, noi copiii de școală ne strîngeam în jurul ei și o rugam să ne vorbească despre poetul Mihai Eminescu. Blînda doamnă, ne privea cu drag, apoi ne spunea cu bîndețe, „Măi copii, voi învățați la școală. Cetiți în cărți și veți găsi multe despre Eminescu. Mergeți acasă și învățați.

Ca prin vis îmi amintesc că odată l-am zărit pe aceeași Uliță din *Năsăudul rustic și patriarhal* de altă dată pe Matei Eminescu. Noi copii de la școala primară de pe vremuri, l-am privit cu atenție. Ni se părea că un Eminescu îmbătrînit se apropie de noi. Revedeam în el figura Luceafărului poeziei românești. Profund emoționați ne-am îndreptat spre bătrînul care se apropie și l-am rugat să ne povestească despre Mihai Eminescu. Matei Eminescu ne-a privit încruntat apoi ne-a spus „Citiți ce scrie în cărți despre Mihai Eminescu“. Copiii au încremenit. Au rămas mișcați și au privit pe Matei Eminescu pensionar înalt cum pleacă mai departe. După ce nu s-a mai văzut Matei Eminescu au plecat și copiii spre casele lor. Le părea rău că au tulburat meditația adîncă a unui frate a lui Eminescu. Copiii n-au îndrăznit să povestească nimănui ce s-a întîmplat dar au păstrat în suflet figura majestuoasă a celui bătrîn ce părea de departe, Mihai Eminescu îmbătrînit.

Pare că Matei Eminescu n-a mai trecut pe la Năsăud. N-a trecut mult și a încetat din Viață. Presa din orașul Bistrița a scris mult despre moartea lui Matei Eminescu, ultimul frate a lui Mihai Eminescu.

Trecut-au ani. Prin 1936 am întrebant pe profesorul Virgil Sotropa ales în 1942 membru de onoare al Academiei, pe arhifecundul autor al Istoriei școalelor năsăudene (în colaborare cu Nicolae Drăgan) pe autorul monografiei orașului Năsăud (în colaborare cu Alexandru Ciplea), Pe autorul a sute de studii și articole risipite cu generozitate prin Gazeta Transilvaniei, Transilvania, Arhiva Someșană, Anuarul Institutului de istorie națională și prin alte reviste dacă n-a încercat să noteze amintirile lui Matei Eminescu, sau să-i cumpere corespondența. Virgil Sotropa mi-a spus că a încercat să facă totul, dar Matei Eminescu n-a acceptat. Se spunea însă că avea o bibliotecă foarte bogată. În liniștea muzeului Năsăudului, creat de Virgil Sotropa, Iuliu Moisil și Iulian Martian, toți trei foști membri de onoare ai Academiei, am întrebant într-o

zi frumoasă de vară, dacă n-au încercat să cumpere biblioteca și manuscrisele lui Matei Eminescu. Iulian Marțian, bibliofil pasionat, care avea posibilitatea să cheltuiască mult pentru cărți și manuscrite (era proprietarul fabricii de bere din Năsăud și proprietar de case, de păduri etc.) mi-a spus că ar fi dat oricât, dar Matei Eminescu n-a voit să vîndă nimic.

Matei Eminescu trăia foarte retras. Pare că numai Ștefan Lungu, fost profesor la liceul Al. Odobescu din Bistrița a reușit să intre foarte rar în casa lui Matei Eminescu, dar nici acestuia nu i-a prea spus multe lucruri. Este probabil că mereu i se cerea să vorbească despre Mihai Eminescu și profund indignat a hotărît să nu mai spună nimănui nimic. Fire contemplativă, meditativă, trăia pe plan interior o bogată viață intelectuală și nu era dispus să răspundă mereu la întrebările de intimitate ale familiei, pe care le puneau și cercetători serioși, dar și persoane dornice numai de lucruri senzaționale ca să scrie prin ziare articole fulminante.

Mormîntul lui Matei Eminescu de la Bistrița din cimitirul vechi situat în cartierul gării, a devenit un simbol. În pămîntul Ardealului desrobît a fost înmormîntat fratele celui mai mare poet al țării noastre. An de an tot mai mulți tineri și vîrstnici se duceau la cimitirul din Bistrița să depună o floare pe mormîntul fratelui lui Mihai Eminescu. Profesorul Ștefan Lupu a reușit să convingă elevii să îngrijească mormîntul. Cîțiva ani mormîntul a fost îngrijit, dar în ultimii ani a fost trecut printre obiectivele turistice bistrițene și este îngrijit de elevii din acel oraș. De lîngă gara orașului pleacă adesea grupuri de turiști la mormîntul singuratic ce amintește în orașul în care s-a născut Andrei Mureșanu, pe marele poet care a eternizat în versuri pe nemuritorul autor al poeziei Răsunetul, care a devenit cîntecul de luptă al multor generații ardeleni.

La Bistrița, dincolo de Carpați, Matei Eminescu e simbolul înfrățirii dintre Moldova și Transilvania.

Acum cîțiva ani s-a pus problema deshumării lui Matei Eminescu de la Bistrița și aducerea osemintelor lui la Ipotești, nu departe de părinții săi. E frumoasă și această idee, ca de departe să fie adus la Ipotești. Chiar dacă vreodată osemintele fratelui lui Mihai Eminescu vor fi aduse la Ipotești va trebui să se pună o placă comemorativă și în cimitirul din Bistrița, unde să se arate că e locul în care s-au odihnit mulți ani osemintele fratelui lui Mihai Eminescu. Credem că și atunci va fi un punct turistic la Bistrița, locul în care a fost înmormîntat Matei Eminescu și unde de o jumătate de veac se opresc cîteva clipe toți turiștii care vizitează acele plaiuri ardeleni, prin care a trăit cîndva Andrei Mureșanu, pe unde a trecut uneori George Coșbuc și Liviu Rebreanu. Amintirea lui Matei Eminescu e vie în rîndurile intelectualilor mai bătrîni, originari din acel colț de țară, care povestesc și acum cu drag, că l-au văzut pe Matei Eminescu, sau că a cunoscut pe soția lui Matei Eminescu. Totuși, ni se pare că la Bistrița se putea face mai mult pentru acest frate al marelui poet. E foarte probabil, că dacă ar fi fost invitat într-o formă mai organizată, la o șezătoare literară festivă, ar fi fost dispus să spună multe lucruri.

Ziarele „Gazeta Bistriței“, („Bistrița“, „Săptămîna“ (Bistrița) ar fi avut datoria să se ocupe mai mult de un membru al familiei Eminescu. La Năsăud Matei Eminescu s-a interesat de Veronica Micle, dar n-a mai putut afla nimic. Părinții ei au plecat la Iași și nu s-au mai întors. Actul de naștere a fost publicat de N. Drăganu în 1910 în revista „Luceafărul“ Casa în care a trăit familia Cîmpeanu nu mai există. Publicul năsăudean nu mai știe nimic despre Veronica. A părăsit Năsăudul de cînd era foarte mică. La Iași familia Cîmpeanu a ajuns să fie salariată.

La Năsăud Matei Eminescu a stat de vorbă cu foarte puține persoane. Soția a treia a lui Matei Eminescu fiind din partea locului era cunoscută de mulți. Familia Pălăgieșu spunea însă că soția lui Matei Eminescu nu este dispusă să le povestească lucruri mai intime. Dacă o întreba cineva cum o duce îi răspundea că bine, dar nu spunea mai mult. A murit demult și blînda Silvia Maieru din Năsăudul copilăriei lui George Coșbuc și a lui Liviu Rebreanu.